

מבואי דברים

כמו מרבית הגיליונות הקודמים של **על אתר**, גם גיליון זה עוסק במגוון אתרים ארץ ישראליים ובסוגיות הנוגעות לחקר ארץ ישראל לתקופותיה השונות: למן תקופת המקרא, דרך ימי הבית השני והתקופה שלאחר חורבנו וכלה בעת החדשה. מגוון זה מבטא בראש ובראשונה את תחומי ההתעניינות והעיסוק של כותבי המאמרים שבגיליון זה, אך בה בעת גם את תחומי העיסוק השונים של החוג ללימודי ארץ ישראל במכללה האקדמית הרצוג, שכתב העת רואה אור במסגרת פעילותו.

המאמר הראשון, של חיים לחמיש, מוקדש לסוגיות של פרשנות וראליה מקראית ומתמקד בשמותיהם ובאתריהם המקראיים המשוערים של המקומות שנשאו את השמות דור, עין דור או דאר. תוך כדי כך נדונים לעומקם פסוקים שונים בספרים יהושע, שופטים, שמואל א' ותהילים, ומוצעת האפשרות המחודשת כי השמות השונים מכוונים לאתרים שונים זה מזה ולא לאותו מקום עצמו.

המאמר השני, של יצחק מייטליס, אינו עוסק באתר מקראי ממוקד, כי אם בסוגיה בעלת אופי אחר לחלוטין: כינוייהן העבריים של רוחות השמים בארץ ישראל ובסביבתה בתקופת המקרא. המאמר מתמקד בעיקר בכינויים השונים לרוח המזרחית, מציע לראות קשר בין האופן שבו כונו הרוחות בארץ ישראל ובמצרים בעת העתיקה, ובתוך כך מציע הבנות חדשות במספר פרשות מקראיות ממוקדות, ביניהן בניית המשכן ופרשת השליו במדבר.

המאמר השלישי, של יגאל טפר ויותם טפר, מוקדש ל"סולם הצוריים" ולמקומו המוצע כחלק ממערך הדרכים של עולי הרגל לירושלים, שנשללו ברחבי הארץ בתקופת הבית השני. במסגרת המאמר מבקשים המחברים לראות גם את 'סולמה של צור' כחלק ממערך דרכים זה, למרות היותו בגבולה הצפוני של הארץ, ומתייחסים לאזכורים שונים שלו במקורות התלמודיים והקדומים.

שני המאמרים האחרונים בגיליון זה מוקדשים לסוגיות שטרם נחקרו לעומקן בקורותיה של ההתיישבות בגוש עציון ובסביבתו במאה השנים האחרונות:

מאמרו של אריה אולמן סוקר לראשונה באופן סדור ומעמיק, ותוך התייחסות למגוון מקורות ראשוניים חדשים, את קורותיו והתפתחותו של אתר ההתיישבות הרוסית באזור גוש עציון – בית שעאר – כמו גם את פעילותו ודמותו של מקדם ההתיישבות הרוסית במקום, הנזיר לאזאר. פרק זה בקורות גוש עציון זכה עד היום לסקירות ראשוניות ושטחיות בלבד, אף שהיה בעל משמעות רבה בעיצוב מפת ההתיישבות באזור ואופיה במחצית הראשונה של המאה העשרים.

מאמרו של ראובן גפני, המוקדש לקיבוץ כפר עציון בשנים שלפני מלחמת העצמאות, עוסק ביזמות השונות להקמת בית כנסת של קבע בקיבוץ, ובייחוד ביזמה

האחרונה להקמת בית כנסת על שם רמ"א וקדושי קרקוב שנרצחו בשואה. סקירת היזמה הייחודית נעשית תוך התייחסות לדמויות שעמדו מאחוריה, לאופן שבו נוהלה וכן לתכניות האדריכליות הייחודיות שהוכנו במסגרתה לבית הכנסת בקיבוץ, אשר לא מומשו מעולם, בגלל מלחמת העצמאות ותוצאותיה.

המערכת